

na raznolikost, ti dokumenti sadrže važne podatke o društvenom, gospodarskom i religioznom životu splitske komune i strukturi njezina stanovništva, kao i stanovništva splitskog distrikta.

Na kraju knjige nalaze se *Index nominum*, *Index locorum* i *Index rerum*. Važno je istaknuti da su sva tri kazala priređena tako da prate brojeve dokumenata, a ne stranice. Autori nam na kraju knjige također donose i nekoliko ilustracija izvornih dokumenata (faksimila) prema kojima se vidi da je bilježnik Ivan dokumente pisao gotičkim kurzivnim pismom rabeći uobičajene ligature i kratice.

Možemo zaključiti da je ova knjiga važan doprinos hrvatskoj historiografiji, pogotovo za proučavanje razvoja dalmatinskih komuna, u ovom slučaju splitske komune i njezina distrikta u kasnom srednjem vijeku. Ona, kao i ostale knjige sličnog sadržaja, obiluje pojedinostima u kojima se zrcali svakodnevni život (stanovanje, odjeća, trgovanje, ženidba, mirazi i dr.) i na taj je način važan izvor u kojemu hrvatski povjesničari, ali i znanstvenici drugih struka (arheolozi, pravnici, povjesničari umjetnosti), mogu pronaći raznolike podatke o jednom srednjovjekovnom dalmatinskom gradu i njegovu stanovništvu.

Branka Grbavac

Ludovik Crijević Tuberon, *Komentari o mojem vremenu*, Biblioteka Hrvatska povjesnica – Posebna izdanja, Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2001., 341 str.

U izdanju Hrvatskog instituta za povijest, u okviru Biblioteke Hrvatska povjesnica, tiskan je hrvatski prijevod djela *Komentari o mojem vremenu* dubrovačkog patricija, kroničara i benediktinskog redovnika Ludovika Crijevića Tuberona. Latinski tekst preveo je Vlado Rezar, koji je i autor detaljne, živo i zanimljivo napisane uvodne studije u kojoj se iznosi Tuberonov životopis (VII-LXXXVIII). U prvom dijelu uvodne studije autor se posebice osvrće na karakteristike Tuberonova latiniteta u okviru tadašnjeg europskog i hrvatskog humanizma, a potom donosi cjelovitu biografiju tog Dubrovčanina od rođenja 1458. do smrti u samostanu sv. Jakova od Višnjice 1527. godine, s osobitim obzirom na razdoblje školovanja, redovništva. Slijedi analiza Tuberonove oporuke, dok je veći dio studije posvećen razmatranju *Komentara*. Autor se posebno osvrnuo na Tuberonov doživljaj vremena u kojemu je živio, te istaknuo da je on suvremeni svijet, u humanističkoj maniri, promatrao očima antike što se osobito uočava u korištenju antičke terminologije. Analiza Tuberonova djela omogućuje uvid u njegov doživljaj susjednih naroda (Hrvata, Srba, Mađara, Grka, Čeha), a njegovu su pažnju privlačile tada dvije najutjecajnije sile na ovim prostorima - Osmanlijsko Carstvo i Italija. Zanimljivo je da on gotovo jednako negativne osjećaje gaji prema Turcima i Mlečanima "za koje ne nalazi niti jedne riječi pohvale". Tuberonov odnos prema Katoličkoj crkvi onog doba izuzetno je kritičan. Zbog njegovih stavova o nemoralu unutar Crkve i negativnog stava prema pojedinim papama, iznesenim u *Komentarima*, knjiga se našla na popisu *Index librorum prohibitorum*. Kao povjesničar Tuberon je prilično tipičan predstavnik svojega, humanističkog, doba. U pisanju povijesnih djela nastoji biti objektivan, kritičan prema izvorima; ne bi li čitatelju predočio što cjelovitiju sliku, služi se jednako neprovjerenim glasinama kao i izvornom gradom (Ljetopis popa Dukljanina, Konstantin Porfirogenet, Toma Arhiđakon, Flavije Biondi, Marko Antonio Sabellico, Silvije Piccolomini, Antonio Bonfini te niz drugih). Slijedi nekoliko kraćih razmatranja o meceni koji je Tuberona podupirao u pripremi *Komentara* za tisak, tiskanim izdanjima *Komentara*, od prvog izdanja 1603. u Frankfurtu, preko Schwandtnerova izdanja 1746. u Beču, do dubrovačkog izdanja iz 1784. godine. Autor se osobito osvrnuo na rukopis *Komentara* koji se čuva u biblioteci

Marčiani u Veneciji, a za koji je utvrdio da je Tuberonov autograf. Na koncu uvodne studije donosi se iscrpna analiza obilježja Tuberonova latiniteta koji je na razini leksika primarno standardni klasični s vrlo malo obilježja vremena u kojemu je nastao. I na gramatičkoj razini tekst *Komentara* u skladu je s kanonima klasičnog latiniteta, što je karakteristično za humanističke pisce koji napuštaju srednjovjekovnu tradiciju. Na Tuberonovo dosljedno korištenje klasičnih normi nesumnjivo je utjecalo, napominje autor, iscrpno i studiozno iščitavanje djela antičke historiografije (Livije, Kurcije, Salustije, Ciceron, Cezar, Tacit, Plinije i drugi). Jezična i historiografska analiza Tuberonovih *Komentara* pokazuje ovoga dubrovačkog kroničara kao izuzetno kvalitetnog izdanka humanističkog latiniteta i historiografije duboko uronjenog u svijet svojih antičkih uzora.

Slijedi prijevod Tuberonova djela *Komentari o mojem vremenu* (1-284), a tekst je popraćen velikim brojem bilježaka (285-310) koje pojašnjavaju pojedine događaje i osobe iz europske, hrvatske, mađarske i osmanlijske povijesti koje Tuberon spominje u svom djelu. *Komentari* započinju Tuberonovom posvetom djela kaločko-bačkom nadbiskupu Grguru Frankapanu u kojeg je jedno vrijeme boravio. Sama, pak, događajnica započinje "nakon smrti kralja Matijaša Hunyadija", a završava godinom 1522. kada je gore spomenuti nadbiskup umro. U *Komentarima* Tuberon na subjektivan način tumači ključne događaje, posebice iz povijesti Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva (unutrašnji sukobi, promjene na prijestolju, odnosi s Osmanlijama, Habsburgovcima i drugim europskim državama), kao i iz prošlosti Dalmacije na koju je tada najviše utjecala Venecija odnosno Metlačka Republika.

Tuberonovo djelo od posebne je koristi svima onima čije je područje istraživanja politička povijest Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva i Dalmacije u drugoj polovini 15. i početkom 16. stoljeća. Ovim, hrvatskim izdanjem Tuberonovi *Komentari* postaju mnogo dostupniji širem krugu povjesničara koje u čitanju, zahvaljujući Vladi Rezaru, više neće usporavati složeni humanistički latinitet. Rezarova iscrpna i sveobuhvatna studija izuzetno je vrijedna jer je dosad najobuhvatniji pristup Tuberonovu liku i životu. Uredan znanstveni aparat i kazalo (311-339) bitno olakšavaju razumijevanje teksta *Komentara*, kao i kretanje kroz tekst prema pojedinim događajima i osobama. Možemo zaključiti da je, zahvaljujući Rezarovu trudu, naša historiografija obogaćena hrvatskim izdanjem važnoga izvora za hrvatsku povijest u kasnom srednjem i ranom novom vijeku.

Zoran Ladić

Juraj Rattkay, *Spomen na kraljeve i banove Kraljevstava Dalmacije, Hrvatske i Slavonije*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2001.; VIII, 374 str.

U sklopu biblioteke "Hrvatska povjesnica. Hrvatska latinistička historiografija", koju izdaje Hrvatski institut za povijest u Zagrebu, objavljeno je vrlo vrijedno djelo *Spomen na kraljeve i banove Kraljevstava Dalmacije, Hrvatske i Slavonije*, koje je 1652. godine tiskao Juraj Rattkay od Velikog Tabora, zagrebački kanonik i lektor. Time je u okviru znanstvenog projekta istraživanja i objavljivanja hrvatske latinističke historiografije ujedno obilježena 350. obljetnica izlaska iz tiska ove "prve i opsežne nacionalne povijesti" (str. V). Prijevod Rattkayeve povijesti *Memoria regum et banorum regnorum Dalmatiae, Croatiae & Slavoniae ab origine sua usque ad praesentem annum MDCLII deducta* djelo je mladih znanstvenika, mr. Zrinke Blažević, mr. Vladimira Rezara, mr. Borisa Nikšića, mr. Teodore Shek-Brnardić i mr. Irene Miličić. Oni su pod vodstvom dr. Pavla Knezovića našoj kulturnoj i znanstvenoj javnosti ovom knjigom otvorili vrata riznice hrvatske latinističke historiografije.